

*ZBIRKA NARODNIH PRIPOVEDK
ZA MLADINO*

II. zvezek

Spisal: J.P. Planinski

Oblikovanje e-izdaje: Fotospring d.o.o.

Urednik: Mario Pušič

Založil: Fotospring d.o.o., Maribor

Za založbo: Mario Pušič

Leto izida: Prva izdelava, 2012

ISBN: 978-961-6858-04-5

Copyright © 2012 Fotospring d.o.o.

E-izdaja na voljo na:

<http://itunes.apple.com/si/book/isbn9789616858045>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

39(497.4Slovenija)
821.163.6.09

PLANINSKI, J.P.
Zbirka narodnih pripovedk za mladino. #Zv. #2 /
spisal J. P. Planinski. - 1. izd. - Maribor :
Fotospring, 2012

ISBN 978-961-6858-04-5

COBISS.SI-ID 68724225

O treh grbcih.	3
Kakó je prišel kovač v luno.	5
O lepi Vidi in stoletni uri.	8
O kovačici in prosjaku iz paradíža.	11
O deklici z zlato zvezdo na čelu.	12
O mladeniči, ki bi bil rad strah poznal.	16
O zakletem gradu.	19
O škratu in dveh zvitih bratih.	20
Tri vreče denarja za cepec, mačko in petelina.	21
Oglarjeva hči – kraljica.	23
O človeku, ki je šel iskat pravičnejšega človeka od Boga.	25
O puščavniku in poslanci božjem.	26
Kakó je prijadral mladenič po kopni zemlji po nevesto.	28
O povodnih deklicah.	30
O čudovitem povodci.	32
O zlatih jabolkih.	35

I. *O treh grbcih.*

Živela sta oče in mati, ki sta imela tri sinove; vsi trije so bili grbasti. Ti bratje se nikakor niso mogli; vedno so se prepirali in drug, drugemu očitali svoje telesne napake.

Oče, kateremu je že presedal ta prepir, pravi jim, da jih ne bode več poslušal in da morajo z dóma.

In res se napoté bratje nekega dné po svetu.

Ko dospó iz domače vasi in gredó še nekoliko časa dalje, pridejo do razkrižja, kjer se stikajo trije potje.

Starejši brat postoji in reče: »Stojta! Sedaj smo na razpotji, in ločiti se je nam. Vsakdo si izberi svoj pot; jaz grem naravnost po tem. Bog z vama!« — Poslové se in odidejo vsak po svojem poti.

Za dva se ni vedelo, kakó se jima je godilo v širem svetu; mlajši pa je šel služit trgovca. — Ta ga vpraša: »Kaj znaš?« Mladenič odgovori: »Znam različna dela, kar mi bode te dajali!«

Trgovcu so se zmešali v vreči mandeljni in rozine. Te mu da izbirat.

Mladenič izbira; rozine devlje na stran, mandeljne pa pojeda.

Za nekaj časa pride gospodar in ga vpraša, ali je že dosti izbral. Mladenič pravi: »Toliko, da sem sit!« »Kako to?« vpraša óni. »Kje pa imaš kaj?« »Tukaj so rozine«, odgovori mladenič. — »In mandeljni?« — »Mandeljne sem pojedel!« — »Ti nisi zame!« pravi trgovec in ga odslovi.

Mladenič potuje dalje in pride do graščine, kjer se zopet ponudi v službo.

Grof ga vpraša, kaj zna. — Grbasti mladenič mu odgovori: »Znam razna dela; kar mi bode te dajali v roke!«

Ali tudi tukaj ni ostal dlje nego tri dni ter snažil grofu obleko in čevlje.

Tretjega dné namreč razpara suknjo grofovo, ko jo obesi na žebelj in iztepa prah iz nje.

Ko grof vidi, da mu je izpridil suknjo, zapodi ga iz službe.

»Vender sem živel dobro tri dni!« govori grbec v sebi in gré.

Zopet ga privede pot do drugega gradu, kjer prosi, naj bi ga vzprejeli v službo. Grajski gospod ga vpraša, kaj zna. Mladenič pravi: »Vsakcga dela se znam lotiti!« — »Vzprejmem te«, pravi graščak, »ali veliko posla bodeš imel!«

»Ej, saj sem vaje delal!« — odgovori mladenič. — »Glavno delo tvoje bode« — pravi grajski gospod, »da bodeš moji gospé snažil obleko in brisal zrcalo, kadar se bode gledala vanje«.

Grbec je ostal tu precèj časa, dasi je bila grajska gospa jako sitna. Vedno je moral stati pred zrcalom in je brisati, ker se je grofinja zmiraj gledala vanje in se preoblačila pred njim.

Nekega jutra odide graščak na lov in pade takó nesrečno s skale, da ga morajo prinesiti domov in da umrè za nekoliko dnij.

Ker je znal grbec grajski gospé takó dobro streči, vzela ga je za moža.

»Čakaj, sedaj ti pa ne bodem več brisal zrcal!« misli si novi grbasti graščak in pobije vsa zrcala.

Odslej mu tudi ni bilo treba več snažiti obleke grajske gospé; dobili so za ta posel drugega služabnika.

Ko sta brata njegova zvedela, kakó je obogatel, prideta k njemu. Njega ravno ni bilo doma, in gospé. ne bi smela po njegovem naročilu nikogar vzprejeti v grad.

Ali ta dva grbca vender vzprejme in jima dobro postreže; potem pa se posvetuje s kuharico kam bi ju skrila, da ju ne bi videl njen mož. »Doli v klet«, svetuje kuharica, »pod óno veliko kad naj bi se skrila«.

In res ju skrije pod óno kad. Ko pride gospod domóv, odpravijo se spat, in kuharica pozabi ónih dveh doli v kleti.

Ko gré drugo jutro pogledat in vzdigne kad, vidi oba grbca mrtva — zadušila sta se pod kadjó.

Prestrašena hiti povedat gospé, kaj se je zgodilo. Ali gospa pravi: »Nič ne maraj, bode se že naredilo, da gospod ne zvé ničesar!«

V óni vasi je živel blazen človek. Po tega pošlje gospa. Ko pride v grad, veli mu graščakinja, naj nese jednega mrtveca na most in naj ga vrže v vodo. Sevéda mu je obljubila za to lepo nagrado. Potegnili pa sta samó jednega mrtvecev izpod kadi.

Blaznik res zadene mrtveca na rame in ga odnese. V tem potegneta gospa in kuharica drugega mrtveca izpod kadi.

Ko se vrne blaznik po plačilo, pravi mu gospa: »Kako si ga pa nosil, da je še tukaj?« Mislčč, da je res takó, naloži mož še tega in ga vrže v vodo. Ko se vrača v grad, sreča tretjega grbca — graščaka.

»Vraga! Saj sem te že dvakrat vrgel v vodo«, pravi jezen in ga prime, akotudi se graščak brani na vse kriplje, in ga trešči z mostu v vodo.

Ko se vrne v grad, pravi graščakinji: »Gospa, dobro me morate plačati, zakaj takega posla nisem še imel, kar sem živ! Pomislite, ko sem ga drugič vrgel v vodo in se vračal v grad, srečal sem ga živega. Zgrabil sem ga sredi ceste in nesel nazaj na most. Ali sedaj se me je strašno branil;

grozovito je brcal z nogami, toda ubranil se me ni — močnejši sem bil od njega«.

Graščakinja se prestraši, zakaj uverjena je, da je bedak tudi nje soproga vrgel v vodo.

Ko ga odpravi, reče kuharici: »Kaj naj rečemo ljudém, ako zvedo?«

»To je pač lahko«, pravi kuharica, »saj oblasti itak nimajo opravila z bedaki in mu ne bodo verjele, kar bode govoril«. —

Takó je tudi bilo, in graščakinja je ostala sama s kuharico v gradu.

II.

Kakó je prišel kovač v luno.

Bila je slaba letina; nič ni rodilo, le vinska trta je dala nekoliko kapljice.

Kovač Koren, ki je ves božji dan vzdigal težko kladivo, pravi pod noč ženi: »Jutri pojdem v vinograd; s sabo ponese sodček in napravim vino, toda domóv ga ne prinesem kar nič. Dobil bom že koga, da popijeva vse«.

Drugo jutro zarano se napoti v vinograd. Napravi poln sodček vina in se vrača domóv. Bil je že blizu dóma, ko sreča dolgo, belo in suho žensko — smrt. Le-ta ga nagovori, rekoč: »Kovač Koren, ravnokar sem te iskala doma — Bog me je poslal potel!«

Ali kovač Koren se je ne prestraši, nego reče prav dobrovoljno: »Glej, glej, ravno prav, da sva se srečala; pomagaj mi, da izpijeva to vino«.

Sédeta kraj ceste in počasi izpijeta vse vino.

Ko je sodček prazen, pravi navihani kovač: »Čuj, smrt! Pravijo, da se ti lahko narediš takó tanko, da greš skozi veho v sod«.

Smrt mu odgovori, da se to lahko zgodi.

»No, če je res«, pravi nató kovač Koren, »pa zlezi v le-ta sodček«.

Pijana smrt se res starijša in zleze skozi veho v sod.

»No, sedaj te imam pa jaz v rokah«, reče Koren, »in te ne izpustim iz lepa«.

Hitro zamaši sodček, zadene ga na rame in stopa počasi domóv.

Ko pride domóv, pové ženi, kaj je prinesel.

Žena ga vpraša, kaj bode počel s smrtjo, a kovač pravi, da jo ponese v dimnik sušit. Takó tudi stori.

Sedem let se je sušila smrt v Korenovem dimniku, dočim je kovač Koren še vedno gonil meh in vzdigal težko kladivo.

Vsako leto je šel Koren pogledat, ali je smrt še v sodčku; vselej je potrkal nanj, rekoč: »Smrt, ali še živiš?«

In vselej se je oglasila smrt iz sodčka in ga lepo prosila, naj jo izpusti; vselej mu je obetala, da ne pride nikoli več pónj.

Ali kovača Korena niso genile niti mile prošnje niti obljube; šele za sedem let jo je izpustil, in smrt je šla vsa potrta in suha v nebesa.

Tukaj pové Bogu, kakó je ravnal kovač Koren ž njo, ko je prišla pónj.

»Kakšen mora vender biti ta človek«, pravi Bog, »da ga ne morem dobiti k sebi!« — Pošlje tri možé pónj.

Ti gredó h kovaču Korenu in ga dobé ravno pri jédi. — »Dober dan, kovač Koren!« pozdravijo ga možjé, poslani od Boga. »Bog ga daj!« odzdravi jim Koren, »no, kaj ste mi prinesli dobrega?« — »Bog nas je poslal póte, z nami moraš!« — »Jaz bi šel z vami«, reče Koren, »ali prej se moram še najesti, potlej imam še mnogo posla, nasekati moram tudi drv, da bode imela moja družina pozimi s čim kuriti, ko mene ne bode. Pojdite mi pomagat, da hitreje opravimo; potem grem rad z vami!«

Navihan je bil kovač Koren, kakor malokdo; in kakor pred sedmimi leti smrt, takó je prevaril tudi te tri poslance božje.

Možje rekó, da mu radi pomagajo pri delu.

Koren privali veliko tnaló iz kovačnice in veli možem, naj primejo, kamor zaseka, da se tnaló lože razkolje. — Koren zamahne s sekiro in zaseka globoko, možjé pa store, kakor jim je velel. V tem hipu potegne premeteni Koren sekiro iz zaseke, in tnaló prime vse tri takó hudo za prste, da Korena za Bóga prosijo, naj jim pomaga ter mu obetajo, da ne pridejo nikdar več pónj.

Poslanci božji se vrnejo v nebesa in povedo Bogu, kaj je storil ž njimi kovač Koren.

Bog pošlje zopet smrt, da bi pobrala starega grešnika.

Dobi ga v kovačnici, ko ravno vari železo. »Dober dan, kovač Koren!« pozdravi ga smrt. — »Vsak dan!« odvrne kovač, »no, kaj bode dobrega?« — »Bog me je zopet poslal pote«, odgovori smrt. — »Smrt, jako rad bi šel s tabo«, odgovori kovač, »ali saj vidiš, da ne morem, ko imam ravno delo; glej, ko bi mi umrli otroci ali žena, nimam ne krampa, ne lopate, da bi jim izkopal grob. Namenil sem se torej danes zvariti to dvoje, kramp in lopato. Ker imam pa meh . raztrgan, zlezí ti vanj, ker imaš močno sapo, in pihaj, da zagori ogenj. Potlej grem précej s teboj!«

Smrt zleze v meh; lokavi kovač pa ga urno zašije. Potem zagrabi kladivo in razbija takó silno po mehu, da jame smrt na ves glas kričati in prositi: »O joj, kovač Koren, izpusti me, saj ne pridem nikdar več potel!« Ali on se ne méní za nje mile prošnje, temveč bije po mehu in po ubogi smrti.

Ko se naveliča, izpusti jo.

Vsa raztolčena in pobita prideleze smrt iz meha in gré v nebesa.

Tukaj pové Bogü, kakó je zopet ravnal ž njo neusmiljeni kovač.

Bog se razsrđi, da mu ni moči dobiti kovača k sebi, rekoč: »Sedaj mi je pa dovolj; nikogar več ne pošljem pónj; naj pride sam, kadar se mu poljubi«.

Minilo je več let. Kovač Koren je še vedno vihtil kladivo v svoji kovačnici. Toda kakor vsak človek, takó se je tudi on naveličal življenja, saj so ga tudi že moči zapuščale.

Gré torej pred nebeška vrata in potrka nanja.

Sv. Peter mu pride odpirat, in kovač Koren izpregovori: »No, sedaj pa prihajam sam k vam, ker ste vedno pošiljali pome«.

Ali sv. Peter mu pravi: »Kar takó ne smeš v nebesa; prej moram vprašati Boga, ali ti dovoli«. Za nekoliko časa se vrne sv. Peter, rekoč, da ga ne smé pustiti v nebesa, nego toli grešna duša mora v pekel. Kovač Koren se obrne in gré pred peklenška vrata. — Ali tudi tukaj se ga vse zboji, ker hudobe vedó, kaj je počenjal na zemlji.

Ko potrka na vrata, ne oglasi se nihče in nihče mu ne pride odpirat.

Boječ se, da ne bi ulomil durij, upró se vse hudobe óbnje, samó da ne bi mogel v pekel.

Ker le-ta le ne prestane razbijati po vratih, zberó hudobe vse svoje moči in uščé vrata takó hudo, da pogledajo njih kremplji skozi duri. Koren prime za kladivo in urno neti krempeľ za krempljem, dokler vsch ne zancú.

Potem se vrne pred nebeška vrata in poprosi sv. Petra, da bi smel vsaj pogledati, kakó je v nebesih.

Toda brez božjega dovoljenja sv. Peter ni tega ne smé storiti. Vpraša torej Boga, ali smé Korena za nekoliko trenutkov pustiti v nebesa, da bi vsaj videl kakšna so.

Ko pravi Bog, naj izpolni Korenu to željo, "odprè mu sv. Peter nebeška vrata.

Oblastno koraka kovač Koren po nebesih, kakor da jih je pošteno zaslužil.

V kotu ugleda velik kup cunj in različne obleke. Med temi cunjami vidi tudi hlače, katere je nekdaj podaril prosjaku, ki je prišel ob hudem mrazu na pol gol k njemu. Na te cunje séde, češ: »Saj sedim na svojini«.

Ko ga pride sv. Peter podit iz nebes, odreže se Koren: »Jaz mislim, da smem biti tukaj, saj sem na svojem!«

Sv. Peter mu iz prva prigovarja, naj gré iz nebes; ali ker ne gré iz lepa, zató ga podi iz grda.

Vidèč, da je vse upiranje brezuspešno, gré Koren naposled venderle iz nebes.

Sedaj se siromak ne vé kam obrniti. V nebesa ga nikakor ne marajo, v peklu so se ga branili na vse pretege, na zemljo nazaj ga tudi ne veseli. Jezen skoči v luno, kjer ga vidimo še danes, kadar je ščip.

III.

O lepi Vidi in stoletni uri.

V neki vasi sta živela oče in mati, ki sta imela hčerko jedinico, po imeni Vido. Srčno sta jo ljubila in vzgajala v božjem strahu.

Ko je bilo Vidi štirinajst let, zbolí ji mati jako nevarno. Skrbna Vida ji streže noč in dan, ali vse zastonj — mati umrè.

Neizrecno sta žalovala oče in Vida po ljubi rajnici.

Zima je minila, in prišla je pomlad. Očeta je silno skrbelo, kdo mu bode pomagal delati na polji, ker je bila Vida še preslaba za težko delo.

Zatorej očetu ni kazalo drugega, nego poiskati si druge žene.

In res skoro dobi Vida drugo mater. S sabo je privedla k hiši svojo hčer, za leto dnij starejšo od Vide; toda lepa ni bila posebno.

Sedaj nastopijo žalostni časi naši Vidi; grdo jo gledajo in gonijo od hiše. Celo hči druge matere jo zasramuje, da je pritepenka, naj se torej spravi iz hiše.

Nekega jutra Vida kakor po navadi rano vstane in ko opravi vsakdanjo svojo jutranjo molitev, odpravlja se na delo. — Kar začuje v drugi sobi tiho govorjenje.

Večkrat sliši tudi svoje imé. Stopi bliže k vratom, da more natanko slišati, kakó jo mačeha psuje in kakó nagovarja očeta, naj jo spravi kar najhitreje z dóma.

Žalostna in v solze vtopljená sedi na stolu in premišlja, kaj bi storila.

V očetovi hiši ji ni bilo ostati, ker jo je vse grdo gledalo; celó rodni oče, ki jo je prej imel takó rad, podil jo je z dóma.

Ko mačeha vidi, da je pridobila že tudi očeta, sedaj ji je šele Vida trn v peti.

Deklica sklène, da se ji ogne. Nekega jutra spravi svoje stvari — veliko jih itak ni bilo — in gré iz rodne hiše.

Vsa potrta koraka po cesti; kam — tega sama ne vé.

Ne daleč od vasi se razprostira velik teman gozd, v katerem se je všotorila že pred nekaj leti razvpita razbojniška drhal. Kje ravno, tega ljudje niso vedeli.

Po tem gozdu privede pot našo Vido. Utrujena séde na skalo, obrasteno z mahom, in premišlja, kam bi se obrnila.

Za nekoliko časa vstane in gré dalje.

Že se poslednji solnčni žarki poslavljajo od zemlje, ko ugleda pred sabo borno kočo, zbito od desak.

Groza jo obide, ko se spomni razbojnikov, o katerih se je toliko pripovedovalo med ljudstvom.

»Kaj, ko bi bila ta kočica onih razbojnikov?« misli si deklica, in noga ji zastane.

Na mestu, kamor je prišla, stala je stara otlina lipa; v to otlino stopi in zrè proti kočici, da bi videla, kakšni so nje prebivalci.

V tem se zmračí.

Zdajci se odpró duri óne kočice, in na piano stopi več ljudi, različno oboroženih.

Pred kočico postojé in se pomenkujejo.

Lipa, v katere otlini je žedela deklica, stala ni daleč, také da je mogla Vida natanko glišati, kaj so se menili.

Že pogled na óne ljudi jo je uveril, da so razbojniki, o katerih je že slišala toliko; a še bolj jo utrdi v nje veri njih pogovor.

Izpregovoril je namreč prvi, ki je prišel — bržkone glavar tej drhali — da také krasne noči že dolgo niso imeli.

Nató uberó pot, ki vodi mimo óne lipice.

Dih zastaja Vidi, ko korakajo razbojniki mimo nje in se njih dolgi noži také čudno svetijo v mesečini.

Vida jih našteje štirinajst.

Ko se razkropé v gozdu in ni čuti nobenega glasu, stopi Vida iz otlina in gré v razbojniško kočico.

Utrujena in lačna je mislila, da dobi kaj jedi v tej kočici. — Motila se ni, zakaj razbojniki so pustili raznih jedil na mizi.

Ko se Vida okrepča, pospravi vse lepo po tej sobi in gré zopet nazaj v duplo. Skoro se vrnejo razbojniki. Čudno se jim zdi, da je vse také lepo urejeno po kočici.

Ker se to zgodi več dnij zaporedoma, sklenc nekega večera poveljnik, da ostane doma. Skrije se v omaro in pričakuje tujega gosta.

Vida, ki slučajno nocoj ni preštel razbojnikov, idočih na plen, pride kakor navadno v njih kočo.

Za nekoliko časa stopi poveljnik razbojnikov iz omare, in pred osuplo Vido stoji zal mladenič, ki deklico nekoliko trenutkov molče gleda, naposled-pa se ji približa in jo pozdravi.

Vida se iz prva prestraši, toda skoro se ohrabri, ko spozna, da ji razbojnik ne stori nič žalega. Lepo se pogovarja z njo in ji reče, da se je hotel prepričati, kdo jim takó lepo gospodinji že nekáj dnij.

Poveljniku deklica jako ugaja; zatorej jo vpraša, ali ne bi hotela ostati pri njih za gospodinjo.

Ko se razbojniki vrnejo, napravijo velike gosti in pri tej priliki snubi poveljnik Vido za ženo, in ona privoli.

Skoro se raznese govorica po Vidini rojstveni vasi, da je Vida vzela za moža poveljnika óni razbojniški četi, ki ima svoje bivališče v gozdu, in da se ji dobro godi.

To čuje tudi Vidina mačeha, katera je bila čarovnica.

Napravi se torej v gozd in ji prinese lepih jabolk ter se prijazno pomenkuje z njo.

Skoro potem, ko Vidina mačeha odide, pridejo razbojniki domóv. Ali kakó se začudijo, ko najdejo Vido mrtvo na tleh. Starka je bila namreč naredila, da se je Vida, ugriznivši v jabolko, zgrudila kakor mrtva na tla.

Ali glej! Ko ji vzame nje mož jabolko iz ust, takoj oživi.

Takó se zgodi tudi drugič. Toda ko pride mačeha tretjič, prinese ji lep pas in ji reče, naj ga pripaše, zakaj lahko bode nevidna.

Ali toliko da se Vida opaše, že se zgrudi mrtva na tla.

Ko jo razbojniki takó najdejo, trudijo se, kakó bi jo oživeli, todo vse zaman.

Napravijo ji lepo krsto, izkopljejo ji grob pod lipo ter jo položijo vanj. V grob denejo tudi staro uro, katero je bilo treba naviti vsakih sto let.

Potem pa se od same žalosti postrelé.

Mine več let. — Nekega dné pride v ta kraj mlad graščak na lov. — Dolgo hoja in gonja sta ga utrudili, zatorej séde pod óno lipo, kjer je bila Vida zakopana, da bi si počil.

Ko nekoliko časa takó počiva, zasliši pod sabo v zemlji, kakor bi bila ura.

Drugi dan da kopati na ónem mestu, da bi se prepričal, kaj je, in skoro izkopljejo krsto, v kateri počiva Vidino truplo, do cela neizpremenjeno.

Deklica se mu zdi jako lepa, skloni se do nje in jo poljubi. Pri tej priči Vida oživi; dvigne se in odpaše pas, kateri, takoj izgori. Mladi graščak pa vzame Vido za ženo.

IV.

O kovačici in prosjaku iz paradiza.

Njega dni je živela neumna kovačica. K nji pride nekega dne popoten človek prosit miloščine. »Odkod pa prihajate, mož?« vpraša ga kovačica. »

Iz Pariza«, odgovori potnik.

»Iz paradiza! Ali ste kaj videli Mihca, rajnega mojega moža?«

Popotnik takoj spozna, da žena ni pri pravi pameti. Zató odgovori: »O, Mihca vašega pa dobro poznam, celó prijatelja sva. Saj me je on poslal k vam, da bi mu dali par čevljev, ker je že skoro bos, jedno suknjo, uro in kaj denarja, ker niti za smodke nima«.

Lahkoverna in neumna kovačica verjame potnikovim besedam in res da vse, česar želi nje Miha tam v raji.

»Pa lepo ga pozdravite!« zakliče za odhajajočim potnikom.

Nekoliko pozneje pride nje drugi mož domóv.

Žena mu vesela pripoveduje, kakó je bil nekdo iz paradiza pri nji, katerega je poslal pokojni Miha, da bi mu dala kaj obuvala, suknjo, uro in kaj za smodke, da bi si s kajo preganjal dolgi čas, in kakó jo veseli, da se je rajni Miha še spominja.

Mož spozna, da jo je tujec pošteno opeharil, zató jo vpraša, ali je že dolgo, odkar je bil tukaj.

»Ali bi ga še dohitel«, pravi mož, »da mu še jaz kaj stisnem za tvojega Mihca?«

»Ako bodeš dobro hodil«, odgovori ženica, »še ga dohitiš; daleč mislim še ni!«

Mož zajaše konjiča in hiti za njim.

Ko óni zapazi jezdeca za seboj, vrže vse, kar mu je dala kovačica, v bližnji grm.

»Ali ste videli morda nekoga«, vpraša kovač ónega, »ki bi bil nesel par čevljev, suknjo in nekaj drugih stvari po cesti?«

»Videl«, pritrdi óni, »ravnokar je šel tod preko teh travnikov; najbolje bode, ako krenete peš za njim; konja pa lahko pustite tukaj, vas že počakam ž njim«.

Kovač razjaše in se napoti peš preko travnikov.

V tem pa pobere óni stvari, katere je zagnal v grmovje, zajaše konja in oddirja.

Kovač se skoro vrne, toda kakó se prestraši, ko ne najde niti konja niti ónega, komur ga je izročil v varstvo!

Takoj se uveri, da ni bil tisti, komur je konja izročil, nihče drug, nego óni, ki je že prevaril ženo njegovo.

Ko se vrne domóv, pravi ženi: »Ijuba moja žena! Mislim sem, da si neumna, sedaj pa vidim, da sem jaz še neumnejši od tebe, ker sem mu dal celó konja, da bode lože nesel óno, kar si mu dala ti!«

»Prav si storil, dragi mož«, odgovori ženica, »sedaj te imam še veliko rajši, ker si mu dal konja, da bode prej pri mojem Mihci!«

V.

O deklici z zlato zvezdo na čelu.

Živela je svoje dni vdova, ki je imela dve hčeri; jedni je bila rodna mati, drugi pa mačeha.

Pravo hčerko je silno ljubila, pasterko pa je črtila, ker je bila mnogo lepša nego njena in ker je imela zlato zvezdo na čelu. Opravljati je morala najtežja dela pri hiši.

Bilo je mrzlega zimskega dné, ko jo je poslala zlobna mačeha jagod brat. Zapreti ji, da jo neusmiljeno natepe, ako jih ne nabere poln košek.

Sirota ne črhne niti besedice, vzame košek in odide.

Slabo oblečena stopa v krutem mrazu po zmrzli cesti, ne vedoč, kaj bi storila. Kje naj išče jagod v takem snegu! Vsa drhteča od mrazü séde na kamen ob cesti in žalostno joka.

Zdajci ugleda tri možé, ki gredó po cesti proti nji.

Ti jo vprašajo, kaj ji je, da se joka.

Ko jim pové, da jo je mačeha poslala jagod brat, rekó ji možje, naj gré dalje po cesti. Deklè sluša in skoro sreča belo ženo — Marijo.

Tudi ta jo nagovori in vpraša, zakaj je takó žalostna. Deklica ji pové, kaj ji je naročila mačeha. »

Pojdi dalje po tem poti«, reče ji Marija, »in skoro prideš do velikih zlatih vrat; nanja potrka, in odprla se ti bodo!«

Deklica sluša in gré dalje.

Skoro zapazi velika zlata vrata. Potrka, in vrata se odpró. Na pragu ugleda angelja, kateri jo vpraša, česa želi.

Deklica mu pové, da jo je poslala mačeha po jagode, a da jih ne more nikjer dobiti v takem snegu. Na poti je srečala belo ženo, katera ji je rekla, naj gré sèm in naj potrka na vrata.

Angelj ji vzame košarico iz rok in izgine. —

Skoro se vrne in ji poda košarico, napolnjeno z lepimi rdečimi jagodami.

Deklica ga priljudno zahvali in se vrne vescelega srca domóv.

Ko princse jagode, mačcha kar ostrmi.

»Če si jih ti dobila, zakaj bi jih pa moja ne!« pravi jezno in veli svoji hčerki, naj jih gré še ona nabirat.

Tudi ta sreča na cesti tri može, ki jo nagovoré in vprašajo, kam gré.

Ali ona se zadere: »È, kaj vam do tega, kam grem!« in gré mimo njih.

Nató sreča óno belo ženo, katera jo tudi vpraša, kam je namenjena.

»Kaj te briga!« obregne se deklè in hoče hitro mimo. Toda óna bela žena ji pravi: »Pojdi dalje in skoro prideš do velikih črnih vrat, nanja potrka, in odprla se ti bodo!«

Ko dospje deklica do omenjenih vrat, potrka nanja, in odpró se. Angelj se prikaže in jo vpraša, česa želi. Deklica mu pové, da jo je mati poslala po jagode, a da jih ne more dobiti, ker je prevelik sneg. Angelj ji vzame košek in ji ga prinese s prtom pokritega nazaj. — Deklica odide.

Domóv prišedši, da deklè košek materi. Mati ga odkrije, in gléj! Namesto z jagodami, napolnjen je s samim kamenjem. Starka se huduje, a ne na hčerko, temveč na ubogo pasterko.

Ko jo do dobra pretepe, zaprè jo in ji ne da jesti tri dni.

Sirota bi bila poginila od gladu, toda dobrota božja je hotela drugače. Majhen pes je hodil vsak dan k nji in ji nosil jedij.

Hudobna mačcha je menila, da bode deklè umrlo od gladu.

Tretji dan odprè sobo, ali kakó ostrmi, ko vidi, da se deklici ni zgodilo nič hudega!

Nekega dné ji veli, naj gré sekati za svinje. Poslušno deklè gré takoj na delo. Ali zlobni mačchi ni po volji, kakor dela deklica. Vzame ji sekuro iz rok in zamahne namesto po želji — po pasterkini roki, da jo odseče.

Sirota spozna, da ji ni več ostati pri pisni materi. Spodobno se poslovi in gré z dóma v širi svet.

Pride do velikega gradu, okolo katerega se prostira lep sadni vrt. Rada bi si odtrgala jabolko ali hruško, toda vrtnar je bil na vrtu in je pazil na sadje.

Lačna in trudna séde v senco pod drevó in čaka, da bi se vrtnar odpravil z vrta.

Poldne bje v gradu, in vrtnar gré z vrta.

Sedaj se vzpnè deklica, da bi utrgala jabolko; kar se začuje glas z okna grajskega, ki veli vrtnarju, naj zasači tatico. Graščak je namreč slonel na oknu in videl, kakó je hotela deklica utrgati jabolko.

Vrtnar odvede mlado tatico v grad, dasi ga deklè lepo prosi, naj jo pusti v miru.

Ali vrtnar je ne posluša, nego jo vède v ,grad. Tukaj se zopet opravičuje graščaku, da si je hotela samó lakoto utolažiti.

Grajski gospodar ji ne da govoriti dalje. Ker je bila deklica izredno lepa in ker je imela zlato zvezdo na čelu, zató je graščaku zeló ugajala. Vpraša jo, ali hoče ostati v gradu, in deklica pritrdi.

Graščaku deklica takó ugaja, da jo vzame za ženo.

Kar dobi nekega dné povelje, da mora na vojsko.

Težko je bilo slovó, ali moral je z dóma.

Skoro potem dobi mlada soproga dvojčka — dečka in deklico.

Da bi možu to poročila, napiše pismo in veli služabniku, naj ga nese gospodarju. — Ta odide.

Na poti ga dohiti noč, in zató gré v bližnjo hišo prosit prenočišča.

Gospodinja ga vpraša, odkod je in kam je namenjen.

Le-ta pové, da služi v bližnjem gradu in da ga je poslala mlada graščakinja do svojega soproga z nekim pismom. Ko tudi omeni, da ima graščakinja zlato zvezdo na čelu in da je brez leve roke, gospodinja takoj ugane, da je to pasterka, zakaj služabnik je prišel slučajno v hišo pisane matere.

Dovoli mu, da prenoči pri nji.

Zavist in sovraštvo do srečne pasterke se ji iz nova vzbudi v zlobnem srci. Ponoči, ko služabnik trdno spi, seže mu v žep in potegne iz njega óno pismo. Mačeha ga prebere, potem ga raztrga in napiše drug list. Pravi, da je deklica kakor mačka, deček pa kakor pes; kaj torej storiti s tema spakama?

List mu vtakne zopet v suknjo.

Drugo jutro zarano se služabnik posloví, in starka ga povabi, naj se nazaj gredé zopet zglesi pri nji.

Služabnik dobi graščaka in mu izroči pismo.

Graščak je silno žalosten in odpiše ženi svoji, naj ga počaka, ker se skoro vrne domóv.

Služabnik se na poti proti domu zopet oglasi v óni hiši in iz nova prenoči ondu.

Starka tudi sedaj zamenja list in odpiše, kakor bi pisal graščak, da postreli oba otroka, ako ju kam ne spravi iz hiše!

Drugo jutro se napoti služabnik domov.

Kakor težko je mlada graščakinja pričakovala poročila svojega moža, takó silno se je prestrašila, ko je prečitala list. Otroka naj bi kam odpravila, umorila ! Zakaj, kakó ?

Sklenila je iti iz hiše in vzeti otroka s seboj.

Po svetu pojde! saj se je že usmili kdo!

Ponoči, da ne bi je videl nihče, gré z gradu. Ko na poti pije pri nekem potoku vodo, padeta ji po nesreči otroka v potok, in ne more ju rešiti.

Silno se ustraši in joka. Kar ugleda na cesti tri potnike — Jezusa, Marijo in Jožefa.

Ko pridejo do nje, vprašajo jo, kaj ji je.

Ona jim pové, in Marija ji veli, naj seže z roko v vodo.

Ona stori takó in potegne otroka zdrava iz vode. Pri tej priči ima tudi obe roki.

Potem ji da Marija šibico, rekoč: »Kjerkoli si bodeš hotela izvoliti stanovanje, tam zasadi óno šibico v zemljo, in lepo poslopje vzrase na ónem prostoru«.

Graščakinja se lepo zahvali, in sveti potniki izginejo.

Ona potuje dalje in dospè v velik teman gozd, po katerem bega do poznega mraka. '

Zdajci se spomni šibice, katero ji je izročila Marija. — Zasadi jo v zemljo, in glej, v tem hipu se dvigne velikansko poslopje, kjer prenoči in ostane delj časa.

V tem je prišel graščak z vojske. Ali kakó se začudi in prestraši, ko zvé, da je mlada graščakinja izginila iz gradu !

Takoj zajaše čilega konjiča, vzame slugo s seboj in se napravi na pot, da bi poiskal soprogo.

V ónem gozdu, kjer je bivala mlada graščakinja, ustrelil je graščak dva divja goloba in velel služabniku, naj ju speče v óni hiši, katera se vidi v dalji, on pa da si v tem nekoliko odpočije v senci.

Služabnik gré proti hiši in vpraša ženo, stojččo na pragu, ali bi ne mogel speči dveh golobov. Ona mu dovoli in mu napravi ogenj, on pa natakne goloba na raženj in ga spretno obrača. Ali takó se je zameknil v krasno ženo, da se mu pečenka zasmodi.

Ko služabnik ženo dostojno zahvali, nese pečenko gospodarju. Pové mu, da je v óni hiši videl krasno ženo z zlato zvezdo na čelu.

Graščak je takoj uverjen, da je to njegova žena; hitro gré v hišo, in pri tej priči se spoznata.

Graščak, kateri ni védel, kaj je prav za prav privedlo soprogo do tega, da je šla z dóma, vpraša jo, zakaj mu je nakopala toliko žalosti in skrbi?

Nató mu ona pripoveduje o listu, katerega ji je pisal, in začuden jo posluša graščak. Naposled reče, da ji nikoli ni pisal takega lista, da ga je bržkone zlobna roka podteknila.

Ko se vrnejo v grad, pokliče graščak služabnika, ki mu je takrat prinesel list, in ga vpraša, kaj se je zgodilo z listom, ali ga ni morda komu pokazal ?

Ko služabnik pové, kje je prenočil obakrat in ko natanko opiše hišo, takoj ugamejo, da je to hiša óne mačehe in da je le-ta premenila pismi, samó da bi škodovala pasterki svoji.

Graščak in graščakinja sta živela še mnogo let srečno in zadovoljno.

VI.

O mladeniči, ki bi bil rad strah poznal.

Imela je mati sina, ki ni poznal strahu. Ker je tolikokrat slišal o njem, vpraša nekega dné mater: »Mati, povejte mi vendar, kaj je to, strah?«

Mati mu pravi: »Véš, ljubi sinko, strah je taka stvar, ki je na sredi ota, okolo je pa nič ni.«

»Ej, mati«, odgovori sin, »nekaj pa mora vendarle biti strah, ker toliko govore o njem; spoznati ga moram, najsi idem do konca sveta!«

In res se poslovi nekega dné od matere in odide po svetu, da bi spoznal strah.

Nekje se ponudi za hlapca, rekoč: »Jaz ostanem pri vas za hlapca zastonj, če mi pokažete strah; rad bi ga spoznal, ker toliko govore o njem.«

Gospodar ga je pripravljen vzeti v službo, rekoč: »No, pa ostani pri meni; jaz ti že pokažem strah.«

Nekoliko dnij prej so obesili v tisti vasi razbojnika; visel je že delj časa na vešalih.

Ko se nekega večera vračata gospodar in hlapec iz gozda domóv, gresta mimo vešal, in gospodar izpusti skrivaj sekuro na tla.

Že sta skoro doma, ko veli gospodar hlapcu: »Izgubil sem sekuro na poti, pojdi pónjo!«

Hlapec gré po istem poti, kjer sta hodila prej, in ko pride do vešal, oglasi se obešenec: »Oh, kakó sem žejen!«

Hlapec pogleda kvišku in pravi: »No, če si žejen, pa pij!« Reki zajame s klobukom vodé v bližnji luži in mu je ponudi, rekoč: »Na, pij!«

Ko hlapec odhaja, oglasi se zopet obešenec: »Oh, kakó sem žejen!«

»No, bodeš pa zopet pil«, reče hlapec in mu ponudi vodé.

»Sedaj mislim, da si se že napil«, pravi še in hoče dalje; a tretjič se oglasi óni na vešalih: »Oh, kakó sem žejen!«

»No, če si res takó žejen«, pravi hlapec, spleza na vešala in ga odreže, potem pa nese k luži ter mu potisne glavo vanjo, »pa vso posrebaj, če hočeš!« Ko najde sekiro, vrne se.

Doma pripoveduje gospodarju, kakó je dajal piti obešencu, ki ga je prosil vodé. »Mislil je, da ga bodem napajal vso noč, no, in veste, kaj sem storil? Odrezal sem ga z vešal in postavil na glavo v lužo. Sedaj mislim, da se že napije, kaj li!«

»Ti si srčan, dečko!« pravi gospodar.

»Rekli ste, da mi pokažete strah«, deje hlapec, »kdaj pa bode to, oče?«

»Pri meni ga ne bodeš videl«, odgovori gospodar, »in mislim, da ga ti sploh ne najdeš nikjer«.

Drugega dné že gré mladenič zopet iskat strahu po svetu.

Slišal je, da straši v nekem malinu, da hodi vanj vsako noč devet vragov mlet moko in kvartat.

Pri tem malinu torej se ponudi mladenič za hlapca, in malinar ga vzprejme.

Zvečer, ko so vsi šli iz malina zaradi strahov, zaprè se mladenič sam vanj in pričakuje vragov.

Skoro pridejo drug za drugim v malin; nekateri odpró zatvornice in meljejo, drugi sédejo okolo mize in kvartajo.

Mladenič jih gleda od strani, in vragi ga ne zapazijo.

Skoro izteče jeden mlinski kamen, ker ni več meljiva pod njim; mladenič pa zgrabi bližnjega vraga za vrat in mu potisne glavo pod kamen, da mu jo odmelje.

»Jaz vas že naučim, da bodete nekoliko bolj pazili na kamene, da se ne bodo vrtili sami! In ako se mi ne poberete takoj odtod, zmeljem vas vse, kolikor vas je!«

Vragi se ga res zbojè in zbeže; mladenič pa leže k počitku in prespi srečno vso noč.

Ali strahu, kakršnega je hotel poznati, le ni videl. Zató odpové takoj drugo jutro službo in gré dalje po svetu.

Na poti sliši, da straši v starem gradu. V ta grad se torej nameni in se ponudi za hlapca.

Ko ga graščak vzprejme, pravi mu mladenič, da za plačo ne zahteva drugega, nego da mu pokažejo strah. »No, pri nas«, pravi graščak, užil ga bodeš še preveč, ako ostaneš!«

Bil je to star grad, o katerem so védeli ljudjé pripovedovati silno mnogo.

Zvečer, ko gredó vsi iz gradu, ostane mladenič sam v njem, da bi videl strah.

Proti polnoči je lačen; gré torej v kuhinjo, zakuri in pristavi k ognju lonec kaše..

Ko bje ura polnoči, sliši nad sabo glas:

»Oh, padel bodem!« — Mladenič pogleda kvišku in ko ne zapazi ničesar, pravi: »No, le padl, samó glej, da ne v moj lonec!« — Toliko da izgovori, že pade velika noga na tla. Mladenič se ne méni mnogo za to, temveč kuha dalje svojo kašo. — Zopet se začuje glas: »Oh, padel bodem!« — »Le padl«, odgovori mladeniç, »jaz ti ne branim, le v mojo kašo ne!« In druga noga pade na tla. Tretjič se zasliši glas: »Oh, padel bodem!« — »Le padl, kakor ti drago«, odgovori mladeniç, in že leži roka na tleh. — Četrtrič se začuje: »Oh, padel bodem!« — »Le padl!« reče pogumno mladeniç, in druga roka s truplom vred pade na tla. Mladeniç je že odstavil kuhano kašo od ognja, ko zopet sliši glas: »Oh, padel bodem!«

— »Ne jézi me, pa padl«, odgovori nejevoljno mladeniç, »sicer ti grem pomagat, da lože padeš!«

Sedaj pade velikanska glava ropotaje na tla; v tem hipu se združijo vsi udje, in velikan se dvigne pred njim.

»Kdo pa si ti?« vpraša ga mladeniç. Ali ko ne dobi odgovora, dene svojo kašo lepó v skledo in jo nese v sobo. Velikan stopa za njim.

Mladeniç séde za mizo in jé. Velikan, ki doslej ni dal glasu od sebe, oglasi se sedaj, rekoç: »Daj mi nekoliko kaše!«

»Tam je kuhinja in lonec, pa si pojdi kuhat sam, kakor sem si moral jaz, če hočeš jesti; sicer se pa poberi, da me ne ujeziš!«

A velikan se ne gane, niti ne zine besedice.

Ko mladeniç pojé kašo in vidi, da velikan še vedno stoji pred njim, pogleda ga srepó, rekoç: »Sedaj se mi pa le izgubi, da grem spat; tod mi ne bodeš razsajal in rogovilil, zakaj imeti hočem mir!«

Velikana ujezé te besede; zatorej iztegne roko, da bi prijel mladeniça za vrat; v tem hipu pa prime mladeniç za prižgano sveço in mu jo vtakne pod nos, da velikan takoj odstopi.

»Velik si, in premalo te ni«, pravi mladeniç, »toda veruj mi, da se te kaj malo bojim; in če bodeš dolgo iskal, skoro jo iztakneš katero!«

Velikan ne odgovori ničesar, temveč se iztegne na polico nad vrati in vzame ključ ž nje. »Pojdi za menoj!« reče mladeniçu, in le-ta stopa za njim.

»Odpri vrata!« veli velikan.

»O, le odpri jih sam«, odgovori mladeniç, »ti si jih zadnji zaprl, zató jih tudi prvi odpri!«

Velikan mora sam prijeti za kljuko in odpreti.

Ko prideta do kuhinjskih vrat, postoji zopet velikan in veli mladeniçu, naj jih odprè.

»Prijetelj, ne jézi me in odpri jih sam!« odgovori mladeniç; »ti si jih zadnji zaprl, ti jih torej odpri!«

Velikan odprè vrata. Stopita v kuhinjo, kjer je prej mladeniç kuhal kašo. Iz kuhinje so držale v klet duri, katere so bile pa zaklenjene.

»Sezi na polico!« veli velikan, »in vzemi kjuč ž nje ter odpri!«

»Jaz že ne«, reče mladenič, »kdor jih je zaklenil, tisti jih odpri!«

Velikan mora torej sam odpreti. Sedaj prideta v prostorno klet, kjer ugleda mladenič tri velike kadi; v prvi so cekini, v drugi srebrni denarji, v tretji bakreni novci.

Velikan se obrne proti mladeniču in reče:

»Vidiš, ko bi me bil slušal in kje odprl vrata, raztrgal bi te bil na drobne kosce!

Poslušaj, in povém ti, kdo sem! Nekdaj sem bil gospodar tega gradu in, dasi neizmerno bogat, vendar sem neusmiljeno tlačil in zatiral svoje podložnike. Toda ne samo, da sem grozovito zatiral kmete, celó varal sem jih. Zató se pokorim že malone sto let. Denar, katerega vidiš v teh kadéh, pridobil sem po krivici. S tem, da me nisi slušal, ko sem ti velel odpreti vrata, rešil si me strašne pokore. Z denarjem stóri, kakor ti rečem: Tretjino obdrži sam, tretjino razdeli siromakom, tretjino pa izroči sedanjemu lastniku tega gradu!«

Ko to izgovori, velikan izgine.

V tem se je že zdanilo. Mladenič vzame denar in stóri ž njim, kakor mu je naročil duh.

Ker le ni videl strahu, kakeršnega je hotel poznati, gré mladenič iz gradu in se napravi domóv.

Na poti se užeja, zató gré k studencu pit.

Dočim pije, skoči žaba v vodo, in on se je takó prestraši, da ga kar kurja polt oblije.

»No«, pravi sam v sebi, »sedaj pa vidim, da res ni strahu, da je na sredí otel, okolo ga pa nič ni!«

VII. ***O zakletem gradu.***

Živela je nekje mati s svojo hčerko in pasterko, katero je gledala jako pisano.

Ne daleč je bil star grad, o katerem so govorili, da je zaklet in da bivajo v njem princeze, ki so zaklete v mačke; kdor jih razdraži, njega raztrgajo na drobne kosce.

Za gradom je bil vrt, na katerem so rasla zlata jabolka.

Nekega dné pošlje ta mačeha pasterko s koškom v grad po zlata jabolka in ji zabiči, naj se ne vrne brez njih. To je storila zgolj zató, da bi jo spravila s pota.

Dekletce sluša in se brž odpravi v grad.

Ko dospè tja, pozvoni, in odpirat ji pride mačka.

Dekletce se lepo raduje ž njo in jo gladi :

nató pride še več mačk, ki ji princsó najslastnejših jedil in pljač ter ji naposled napolnijo košek z zlatimi jabolki.

Deklica ravna lepo z mačkami, gladi jih m se poslavlja od njih, rekoč: »Lepe mucke, zlate mucke, bodite zdrave, dobro se imejte!«

Nató se odpravi z zlatimi jabolki. Doma pové, kakó so jo mačke pogostile v gradu in ji napolnile košek z zlatimi jabolki.

Drugič pošlje mati svojo pravo hčerko v grad po zlata jabolka.

Ta gré in ko pride do grajskih vrat, pozvoni.

Tudi tej pride odpirat mačka.

Deklè pa se ji zagrozi, rekoč: »Kaj si mi prišla ti odpirat?« in jo hoče zapoditi.

Mačka pa grozno zamijavka, in zdájci se zberó vse mačke, zakadé se v deklico in jo takó razpraskajo, da se zgrudi mrtva na tla. Potem jo postavijo na grajski prag, podpró jo, da stoji po konci, v usta pa ji denejo lesen klincec, da je videti, kakor bi se smijala.

Ker je ni dolgo domóv, jame mater skrbeti, ali se ji ni morda zgodilo kaj zalega; zató gré pónjo.

Ko jo ugleda na grajskem pragu, pokliče jo po imeni. Ker se deklè ne méni za klicanje, stopi mati bliže; ali kakó se prestraši, vidèö, da je nje hči vsa razpraskana!

Ko pa začnè preklinjati grad in mačke, sko- čijo kakor bi trenil od vseh strani vanjo in jo vso razpraskajo.

VIII.

O škratu in dveh zvitih bratih.

Živela sta dva brata, ki sta bila takó prekanjena, da sta slula daleč na okrog. Ljudje so se ju ogibali, ker sta vsakogar, kdor je imel ž njima opravka, pošteno opcharila, če se je le dalo.

Ker se jima ljudje že niso dali več slepariti, jela sta krasti, samó da bi brez opravila dobro živela.

Nekoč ukradeta nekemu svinjarju ponoči sto prašičev.

Ko jih priženeta do precéj globoke vode, ugibljeta, kakó bi jih spravila na drugo stran. Držala je sicer brv preko vode, ali bila je preozka, da bi mogla tirati prašiče po nji.

Ker drugače ne gré, jameta prašiče metati na óno stran.

Ali to gré prepočasi, mimo tega pa že čujeta zasledovalce za seboj.

V tej hudi stiski pokličeta škrata, da jima pomore.

Zdajci stoji pred njima škrat in ju vpraša, česa želita. Velita mu, naj jima pomaga metati prašiče na drugo stran. Vpraša ju, koliko prejme plačila za to. Obetata mu polovico ónih prašičev, katere zmeče čez vodo. Škrat je zadovoljen in takoj meče prašiče na drugo stran. Toda v naglici pozabi, koliko jih je zmetal čez vodo; zato vpraša po končanem delu, koliko jih je zmetal na óno stran.

Brata, vajena sleparstva, pa odgovorita, da sta vsem prašičem, ki sta jih zmetala čez vodo, zavila repe.

Škrat pregleduje prašiče, ali kakó se raztogoti, ko vidi, da imajo vsi prašiči zavite repe, le jeden ne, a še ta je suh in mršav.

Pričkajo se; škrat hoče imeti izgovorjeno plačilo, brata pa le v jedno mer trdita svojo.

Ugledavši lastnika prašičev in hlapce njegove, hiti jim škrat naproti, da bi jim pomagal zasačiti zvita tatova.

Ko pa óni uzró škrata, zbežé kolikor le dadó peté.

Škrat ubira pot za njimi še hitreje, takó da se spotakne ob kamen in pade v lužo, da pluskne voda z žabami vred na vse strani.

Žabc pa, videč, kakó se je škrat prekucnil v lužo in kakó se pobira ves moker iz nje, smejejo se mu in kricé: »Lej ga! Lej ga! Lej ga!«

IX.

Tri vreče denarja za cepec, mačko in petelina.

Živel je oče, ki je imel tri sinove. Hudó se jim je godilo, in slabo so živeli.

Ker jih ni mogel oče več živiti, velel je starejšemu sinu, naj si gré iskat dela, da jim bode pomagal.

Starejši sin vrže cepec na rame in se posloví od bratov in očeta.

Potujé križem sveta, pride v deželo, kjer vidi, da luščijo pšenico z bučikami.

Začuden jih gleda in pravi: »Malo ste modri, da takó luščite pšenico; jaz imam pa tako stvar, s katero je treba samó udariti po pšenici, in izluščene je bode za poln bokal.«

»Ali bi nam prodal tisto stvar?« vprašajo ga.

»Zakaj ne,« pravi mladenič; »ako mi jo dobro plačate, pa je vaša. Polovnjak denarja mi dajte, toliko je med brati vredna.«

In res dobi za cepec, katerega do tistih dob še niso poznali v óni deželi, polovnjak denarja in se vrne zadovoljen domóv.

Oče ga je silno vesel, ko pride domóv in prinese toliko denarja.

Sedaj pošlje srednjega po svetu, češ, naj si tudi on česa prisluži.

Ta vrže mačko v vrečo in odide po svetu.

Spotoma pride do gradu, o katerem je čul, da je v njem jako mnogo mišij in podgan. Dva služabnika morata baje vedno braniti grofa, kadar je pri jedi, sicer bi mu skakale miši in podgane v jed.

V gradu pové, da ima v vreči tako stvar, katera v nekoliko dneh prežene in uniči vse te živali.

Grof se pogodi z mladeničem, da mu da vrečo denarja za tisto stvar, in mladenič vzame iz vreče mačko, katere niso doslej poznali v óni deželi, in jo izpusti, potem pa se vrne veselega srca domóv.

Mačka je v nekoliko dneh pojedla vse miši in podgane, kolikor jih je bilo v gradu.

Ko se vrne srednji brat domóv, pošlje oče najmlajšega po svetu. Predno odide, ujame največjega petelina, dene ga v koš in se posloví.

Prišel je v deželo, kjer je bila večna noč. Strmé vprašuje ljudi, kakó to, da imajo večno temo; toda ne vedó mu povedati.

»Jaz imam pa tako stvar«, pravi mladenič, »ki zapoje in pripelje dan«. — Prebivalci óne dežele ga vprašajo, koliko bi mu dali zanjo.

»Vrečo denarja«, pravi mladenič, in dadó mu, kolikor zahteva.

Petelin zapoje in skoro nató se zdani. Priklical je res dan, kakor jim je rekel mladenič.

Mladenič se vrne domóv z vrečo polno denarja. Odslej so živeli vsi štirje lahko in dobro.

X.

Oglarjeva hči— kraljica.

Nekdaj je vladal mlad neoženjen kralj. Dolgo ga je zaman nagovarjala mati, naj se oženi; naposled se ji vender uda in ji obeta, da si izbere nevesto.

Kralj je imel belega golobčka, kateri ga je spremljal povsod. Sklene sklicati vse deklice svojega kraljevstva, rekoč, da bode óna njegova žena, na katero séde beli golobček.

Zatorej razpošlje na vse strani svojega širega kraljevstva poslance, da okličejo njega vabilo.

Dan, ko bi si kralj izbiral nevesto, napoči.

Iz vseh krajev prihajajo bogato opravljene deklice v stolno mesto; vsaka se je nališpala, kolikor se je le mogla, da bi bolj ugajala kralju.

Blizu kraljevega mesta je živel ubožen ogljar s svojo jedinico, ki je zelo slovela zaradi svoje lepote.

Tudi ogljarjeva hčerka se napravi v mesto, a ne, da bi stopila v vrsto deklic, izmed katerih si bode kralj izbiral nevesto, temveč samó zato, da bi videla kralja in prihodnjo kraljico.

Spotoma jo sreča mlad, lepo opravljen gospod. Prikloni se ji in jo nazivlje prihodnjo kraljico. »Beli golobček« govori ji tujec »sédel bode nate, in ti bodeš kraljica. Jaz vém, čegava si, ti pa me ne poznaš. Za leto dnij pridem k tebi; ako dotlej ne zveš, kdo sem, bodeš pa moja«. S temi besedami se tuji gospod posloví.

Ogljarjeva hčerka pride v mesto, iz katerega vse drevi na prostor, kjer stojé deklice, izmed katerih si bode kralj izbiral nevesto. Od daleč gleda, kaj se bode zgodilo.

Kralj s spremstvom že prihaja, nosčč belega golobčka. Izpusti ga. Golobček leta nekaj časa po zraku, potem pa séde na rame ogljarjeve deklice, dasi ga le-ta podi od sebe.

Trikrat izpusti kralj golobčka, in vselej séde na rame ubožne, toda zale ogljarjeve deklice.

Kralj stopi k nji, prime jo za roko in vzame k sebi na voz. Odpeljejo se v kraljev grad, kjer pokaže kralj materi svojo nevesto, rekoč: »Mati! Golobček mi je izbral za nevesto ogljarjevo hčer; nadejem se, da bodem srečen ž njo, dasi je tolikanj nizkega stanu, zakaj božja previdnost je hotela takó«. Mati pa mu odgovori: »Dragi sin! Dasi je tvoja nevesta samó ogljarjeva hči, vender bodeš srečnejši ž njo nego s kako drugo. Ona je ponižna, in kdor se ponižuje, bode povišan; ona ni plemenitega stanu, ima pa zato plemenito srce, in to je več vredno, nego biseri vsega sveta«.

Kralj se je nató poročil z ogljarjevo hčerjo.

Svatba je bila velikanska in sijajna. Od vseh stranij so prišli kralji in cesarji in se čudili krasni nevesti kraljevi. Nikdo ni hotel verjeti, da je to hči ubogega ogljarja, takó lepó ji je pristojala kraljičina oprava in takó lepo se je vèdla.

Mine nekaj dnij. Kraljica je čimdalje bolj tožna in zamišljena, in kralj jo vpraša, kaj ji je. Odgovori mu, kakó je óni dan, ko je šla v mesto, srečala tujega gospoda, ki ji je rekel, da mora zvedeti za leto dnij, kdo je on, sicer pride pónjo, in njegova bode.

Kralj se silno prestraši. Pozveduje na vse strani po ónem tujci, a dognati ne more ničesar.

Samó dva dni še, in obletnica bode kraljeve poroke, toda ničesar se še ni moglo zvedeti o tujci, ki je toliko vznemirjal kralja in kraljico.

Dan pred obletnico svoje poroke priredi kralj velik lov.

Ta dan je bila lovcem sreča izredno nemila, vendar so lovili do mraka. Lovski rog zatrobi, in lovci se zbirajo, da odrinejo proti domu. Sedaj priteče jeden lovec ves upehan k svojim tovarišem in jim pripoveduje, kaj je videl v gozdu.

Ugledal je bil ogenj in šel proti njemu. Zdajci je zaslišal vriskanje in petje, prihajajoče od ognja.

Ko je prispel takó blizu, da je mogel razločiti skozi drevje ogenj, videl je, kakó je rdeče opravljen možiček z rdečo čepico na glavi plesal okrog ognja in prepeval:

»Juhé, juhé,
Kraljica še danes ne vé,
Da meni špicparkelj je imé,
Jutri pa moja bo že,
Juhé, juhé!«

Lovci se hitro odpravijo domov, da povedo kralju, kaj je ta lovec videl v gozdu.

Kralj in kraljica sta bila silno vesela te novice in sta mirno legla k počitku.

Drugi dan se pripelje pred kraljev grad lepa kočija s štirimi koriji. Iz kočije stopi gospod, katerega kraljica takoj spozna. Bil je óni tujec, ki ga je srečala pred letom dnij na poti v mesto.

Tuji gospod gré v grad in želi govoriti s kraljico.

Ko pride pred njo, pokloni se ji in jo vpraša, ali ga pozna. Ona pa mu odgovori: »Gospod, poznam vas, vi ste špicparkelj!«

Tujec se spoštljivo prikloni in odide takó brzo po stopnicah, da jih vse podrè.

Kralj in kraljica pa sta slavila tisti dan obletnico svoje poroke, kar se je dalo, in gostje so veselo prepevali:

»Špicparkeljna spodili smo,
Nazaj ga več ne bo!«

XI

O človeku, ki je šel iskat pravičnejšega človeka od Boga.

Živel je siromak, ki je vedno tožil, da Bog ni storil prav, ker imajo nekateri ljudje vsega dosti, nekateri pa nimajo niti najpotrebnejšega živeža.

»Bog ni pravičen«, dejal je; »iskat pojdem pravičnejšega«.

In res gré po svetu, da bi našel koga, ki je pravičnejši od Boga.

Sreča moža z dolgo sivo brado, ki ga vpraša, kam je namenjen. Siromak mu odgovori, da išče pravičnika. Sivi mož pravi: »Jaz sem pravičen«.

»Kdo pa si ti?« vpraša ga siromak. Oni odgovori: »Bog«. — Siromak se opravičuje, rekoč: »Pravičen si že, vendar iščem pravičnejšega od tebe«. — »Ali misliš, da najdeš pravičnejšega od mene, ki sem brezkončno pravičen?« — »Res je, da si pravičen«, pravi siromak, »ali vendar grem iskat še pravičnejšega. Rekel si, da si pravičen, vendar daješ nekaterim ljudem vsega obilo, da ne vedó kam z imetjem, nekaterim pa takó malo, da ne morejo živeti«.

Nató odide siromak svojim pótem.

Sreča ga škrat, ki ga vpraša, kam gré. —

»Iščem pravičnega človeka«, odgovori siromak. —

»Jaz sem pravičen, ki sem škrat«, dejc óni. —

»Že vém, da si pravičen in da ne jemlješ, kar ni tvoje, pa vendar grem iskat še pravičnejšega«. Gré dalje.

Pridruži se mu bela žena, ki ga vpraša, kam se je namenil. »Pravičnega človeka iščem«, odgovori ji. — »Jaz sem pravična«, pravi žena. —

»Kdo pa si ti, ki plaviš, da si pravična?« vpraša jo mož. — Bela žena mu odgovori: »Smrt sem«. — »No, ti si še najpravičnejša«, reče siromak »ker pobiraš vse od kraja in nič ne izbiraš; bodisi bogatin, bodisi siromak, nikomur ne prizanašaš!«

Potem ga véde smrt v veliko poslopje, kjer je vse polno svetilk; nekatere lučice goré svetlo, nekatere medleje, nekatere pojemajo, veliko pa jih je že ugasnilo.

Siromak vpraša smrt, kaj pomenijo te lučice. Smrt mu razlaga: »Vidiš, to je takó: Vsak človek ima svojo lučico; tisti človek, čegar svetilka gori svetlo, bode živel še dolgo, óni pa, čegar pojema, skoro umrè«.

Siromak vidi lučico, ki samó še nekoliko brli; postoji in vpraša smrt, čegava je óna svetilka. Smrt mu odgovori, da je ravno njegova.

Siromak se prestraši, vidèč, da njega lučica že pojema in da skoro ugasne; prosi torej smrt, naj ji prilije še nekoliko olja. — Smrt mu pa odgovori: »Kakó li ga morem priliti, saj si sam priznal, da sem pravična in da ne prizanašam nikomur! Ako bi te slušala, ne bila bi pravična«.

»Pa se zgodi, kakor je volja božja!« pravi siromak; lučica ugasne, in siromak umrè.

XII.

O puščavniku in poslanci božjem.

Puščavnik, ki je prebil skoro vse življenje v samoti, molil in se pokoril, jel se je na stare dni kesati, da se je odtegnil svetu. Sklene ostaviti samoto in iti pogledat, kaj počno ljudje po svetu.

Spotoma se mu pridruži mladenič, ki ga vpraša, kam gré. Puščavnik mu odgovori, da gré gledat, ali je Bog še na svetu ali ne. Mladenič ga vpraša, ali mu je po volji, da potujeta skupaj. Puščavnik pravi, da ga veseli družina.

Hodita ves dan in se prijateljski pomenkujeta.

Mrači se že, ko prideta mimo neke graščine.

Zavijeta vanjo in prosita nočišča. Graščak ju gostoljubno vzprejme in jima postreže z dobro večerjo. Tudi vina jima da prinesiti v zlati posodi.

Ko se poživita, gresta spat.

Drugo jutro zgodaj odpotujeta; prej pa še zahvalita graščaka za vse, s čimer jima je postregel.

Ko hodita že precej daleč, potegne mladenič óno zlato kupico, iz katere sta pila sinoči, iz žepa in jo pokaže tovarišu.

Puščavnik ga vpraša, zakaj je ukradel kupico, toda mladenič mu tega neče povedati.

Potujeta zopet ves dan. Kar se vsuje pod noč silna nevihta; dež naliva, in piš stresa drevje. Pri nekem gradu prosita zavetja in nočišča. Graščak se iz početka brani, češ da ne prenočuje tujcev, naposled jima vendar dovoli vedriti pod svojo streho, toda le dokler se ne poleže nevihta.

Ko se zvedri, poslovita se; mladenič pa podari óno zlato kupico graščaku, ker je bil takó prijazen in jima je dovolil vedriti pod svojo streho.

Ko gresta dalje, pokara puščavnik mladeniča, zakaj je ukradel dobremu graščaku, ki ju je vzprejel in nočil takó ljubeznivo, zlato kupico in jo podaril temu oholemu in neprijaznemu graščaku, ki ju je le nerad vzprejel pod streho in ju niti prenočiti ni hotel. Ali mladenič molči.

Trda noč se naredi. Pot ju vodi po temnem gozdu. Sredi gozda vidita ubožno ogljarsko kočo, v kateri še brli luč. Potrkata, in ogljar jima pride odpirat. Povesta mu, da sta popotna in da bi rada prenočila, ker ne vesta pota. Radovoljno ju vzprejme ogljar; žena pa pravi, da jima takoj pripravi majhno večerjo, da se poživita. Sedeta za mizo, in ogljar jima prinese vina.

Ko se okrepčata, gresta spat.

Drugo jutro, predno odpotujeta, stopi mladenič k zibelki, v kateri spi ogljarjev sinček, in ga zaduši, ko ni nikogar domačinov v hiši. Potem se zahvalita za postrežbo in za nočišče ter odideta.

Puščavnik kara mladeniča, zakaj je zadušil otroka, in gleda, da bi se ga iznebil.

Hodita precèj dolgo po gozdu, toda nikakor ne moreta priti na piano. Srečata starega berača in ga vprašata, kakó bi prišla iz gozda. Le - ta jima pové, da sta zgrešila pravi pot in da jima pokaže on, kje morata hoditi.

Dospó do velikega potoka, preko katerega drži ozka brv. Sredi brvi pahne mladenič berača v vodo, da utone.

Puščavnika kar obide groza, ko vidi, kaj je storil zlobni mladenič s starcem, ki jima je prijazno pokazal pot. Boji se, da ne bi storil tudi njemu kaj žalega, in mu iz nova očita vse hudobnosti, ki jih je napravil.

»Dobremu graščaku, ki naju je rad prenočil, ukradel si v zahvalo zlato kupico in jo podaril trdemu graščaku, ki naju ni hotel nočiti; ubogemu ogljarju, ki nama je takó gostoljubno odprl svojo hišo, umoril si nedolžno dete, in sedaj si pehnil v vodo moža, ki nama je pokazal pot«.

Mladenič se obrne k puščavniku, rekoč: »Poslušaj, da ti povém, zakaj sem storil vse to, in zapomni si. Bogatemu in ošabnemu graščaku sem vzcl kupo, ker nama je stregel zgolj zató, da bi ga hvalila, torej iz slabega namena. Podaril pa sem kupo ónemu drugemu zató, da se bode odslej rajši usmilil siromakov. Ogljarju sem umoril otroka zató, ker je bolje, da umrè nedolžen, nego da bi bil hudodelec, ko dorase vrha. Starca pa sem pehnil v vodó, ker so ga najeli, da zapali vas; bolje torej, da je umrl, nego da bi bilo toliko nesrečnih.

Storil sem pa vse to vpričo tebe zató, da ne bodeš več dvojl, ali je Bog še na svetu ali ne. — Bog me je poslal«, nadaljuje mladenič — poslanec Gospodov — »da ne grešiš več na milost božjo«.

Nató izgine poslanec božji, puščavnik pa se vrne v samoto.

XIII.

Kakó je prijadral mladenič po kopni zemlji po nevesto.

V deveti deželi je živel bogat grof, ki je imel več gradov. Svojo hčer, ki je slula z bok svoje lepote po vsi deželi, obetal je óncemu v zakon, ki prijadra v ladji po kopni zemlji do njegovega gradu.

To zvedó tudi trije bratje. Starejši teh bratov pravi, da steše ladjo in da odjadra po grofovo hčer. Gré v gozd, spotoma pa sreča starca, ki ga nagovori in vpraša, kam gré. — »V gozd sem namenjen«, odgovori mladenič, »da naredim nekaj žlic«. Ko pride v gozd in zaseče s sekiro v bukev, da bi jo posekal, odleti toliko žlic od nje, kolikorkrat zamahne. Mladenič pobere žlice in jih nese domóv. »Ako mi ni usojeno, da bi dobil grofovo hčer, bodem pa tržil z žlicami«, govori sam v sebi.

»No, ali si naredil ladjo ?« vpraša ga srednji brat. — »Ladje ne«, odvrne óni, »temveč žlice; bodemo pa tržili z žlicami«.

Napravi se srednji brat v gozd, da bi stesal ladjo. Spotoma sreča starca, ki ga nagovori in vpraša, kam gré. — »V gozd sem namenjen«, odgovori mladenič, »da naredim nekaj skled«.

Ko pride v gozd in zamahne v bukev, odleti skleda od nje. Kolikorkrat zaseče, toliko skled pade od drevesa. Nató pobere sklede in jih nese domov.

»Hitro si napravil ladjo!« rečeta mu šaljivo brata, ker se je takó hitro vrnil domóv.

»Saj sem védel«, pravi mlajši brat, »da ne napravita ničesar; videla bodeta, kakó jo jaz ročno naredim z božjo pomočjo«.

Sedaj se napravi le-ta v gozd. Spotoma sreča starca, ki ga vpraša, kam jè namenjen. — »V gozd grem ladjo tesat, da se ž njo popeljem po grofovo hčer«.

»Le pojdi«, reče starec, »pa zamahni trikrat, v bukev, in ladja bode narejena. Kadar pa bodeš jadral proti gradu, vzemi vse vanjo, česarkoli nisi še videl. Ako tega ne storiš, nikoli ne prijadraš do gradu«.

To izgovorivši, gré starec svojim pótem dalje.

Mladenič stori, kakor mu je velel starec, in glej, velikanska ladja stoji pred njim. Takoj séde vanjo in odjadra proti gradu, do katerega je trideset dnij hoda.

Ko jadra mimo nekega malina, vidi nekoga pod koritom, ki sproti popija vso vodo, katera priteka po koritu. Kaj takega mladenič še ni videl.

»Ti, ki si takó žejen«, nagovori mladenič pivca, »stopi le-sèm k meni v ladjo«. —

Oni ga sluša, in nató se odpeljeta dalje.

Nekje na polji ugleda mladenič orače, ki orjejo s tremi pari živine. Nekdo pa stopa za njimi in sproti pojeda vse brazde.

»Ti, ki si takó ješč«, zakliče mu mladenič,

»stopi k meni v ladjo!« — Ko ga óni sluša, odplujejo.

Jadrajo zopet mimo hriba, na katerem pasó trije pastirji krave.

Jeden izmed njih veli tovarišu: »Ti, pojdi no zavrnit sivko; precèj dolgo je že, odkar se je ločila od živine«. - »Lj, kaj bodeš hodil in je iskal, jaz jo zavrnem hitreje«, pravi tretji. »Za kamen primem in ga potisnem šest ur daleč za kravo«. A srednji reče nató: »Kaj bodeš ti potisnil, jaz se jedenkrat prestopim in tamkaj sem«.

Ali še predno srednji pastir to stori, že jim zakliče mladenič z ladje: »Kaj takega še nisem videl nikoli! Vsi trije morate z menoj«. — In pastirji popusté govedo in stopijo v ladjo. Nató odjadrajo.

Že se bližajo gradu, v katerem biva grof s svojo hčerjo.

Ko priplujejo do gradu, izstopi mladenič s svojimi tovariši in vsi gredó pred grofa. Mladenič pa pravi: »Gospod grof! Po kopni zemlji sem prijadral do vašega gradu, torej dobim vašo hčer za ženo«.

»Dobiš jo«, odvrne grof, »ali pripravil sem bogato pojedino: kam bodem ž njo, ko si privêdel s seboj takó malo svatov?«

»Gospod grof«, odgovori mladenič zavestno, »ne bojte se! Take svate imam, da nam bode še vsega premalo, ako ste pripravili še toliko«.

»Pazi, da je temu res tako«, pravi grof; »zakaj, če vsega ne pojedete in ne popijete, kar smo pripravili, ne dobiš moje hčere«.

Dan svatbe napoči. Svatje posedejo okrog velike mize, služabniki pa prinašajo raznovrstnih jedil in pijač.

Tisti svat, ki je pojedel vse brazde, ni se mogel nikoli najesti do dobra; pojedal je sproti vse, kar so nanašali na mizo.

Oni svat, ki je izpil vso vodo pri malinu, popil je vse vino; takó da je rekel grof; naj ga odvedó v klet k sodom. Popil je vse vino, kolikor ga je bilo v kleti. Samó sod je nagnil, in prazen je bil.

Ker je grof nerad dal hčer temu mladeniču, besede pa ni hotel prelomiti, ugibal je, kaj bi še ukazal mladeniču, česar bi le-ta ne mogel storiti. Naposled si izmislil in mu reče: »Še to-le ti je storiti, predno dobiš mojo hčer«. In pové mu za studenec, ki je daleč nekje pod drugim cesarjem; vodo iz tega studenca mu mora še tisti dan prinesiti, potem je mlada grofica njegova.

Iz te zagate reši mladeniča óni svat, ki se je takó daleč prestopal. Mladenič mu veli, naj stopi do studenca in mu prinese vode. Oni to stori. Ker se pa precèj dolgo ne vrne s studencem, jame mladeniča skrbeti; zatorej veli ónemu svatu, ki takó daleč vidi, naj pogleda, kje je óni in kaj dela. Ta pogleda in pravi, da spi v senci pod drevesom blizu ónega studenca. Treba ga je vzbuditi; zatorej reče tistemu svatu, ki je znal takó daleč kamen zagnati, naj zaluči kamen, da ga vzbudi.

Ko ta kamen zažene, tedaj se res óni vzbudi in hipoma je s studenčnico v gradu.

Grofa je srdilo, da je mladenič vse takó storil, kakor mu je zapovedal; vender mu je moral dati hčerko za ženo. Po poroki je odvel mladenič grofico v grad, ki je bil ondu blizu in katerega jima je grof izročil v last. Tu živita še danes srečno in zadovoljno, ako. še nista umrla.

XIV. *O povodnih deklicah.*

Plenkov Tone, sin ubožne vdove, bil je zal dvajsetleten mladenič. Ljudje so ga imeli radi, ker je bil vedno dobre volje, mimo tega priden, zanesljiv in pošten.

Bil je topel poleten dan, ko je kosil Tone pri sosedovih v gorski senožeti. Vročina in delo sta ga takó užejala, da je šel k bližnjemu potoku pit.

Zdajci mu udari na uhó krasno petje, kakeršnega še ni slišal. Pogleda k izvirku, odkoder se čuje petje, in ugleda v tolmunu tri lepe povodne deklice. Tone stoji kakor okamenel in posluša ves zavzet njih rajsko petje. Nató skladajo razne poljske cvetlice v lepe kite in vence, končno pa splavajo po vodi nizdolu. Ko priplavajo mimo Toneta, vrže mu jedna šopek cvetic.

Šopek pade v vodo. Tone ga hoče pobrati, toda splava mu po vodi. Hiti za njim.

V tem se je prepreglo nebó s temnimi oblaki; jelo je grmeti, bliskalo se je in treskalo, da so skale pokale, in lilo je, da je potok hipoma narasel v mogočen hudournik.

Ali Tone se ne méni mnogo za vse to, temveč hiti ves omamljen za šopkom. Ko ga hoče vzeti iz vodé, odnesó mladeniča, kakor bi trenil, povodne deklice v svoj stekleni grad, kjer ga polože na srebrno posteljo. Tone zaspi.

Ko se vzbudi, pridejo povodne deklice k njemu, pozdravljajo ga in prepevajo ob njegovih postelji. Obetajo mu, da mu bode dobro pri njih, in ga posadé na demantast stol pred biserno mizo. Sedaj priplavajo prédenj polne skledce najokusnejših jedil, kakeršnih še ni užival, in kristalen kozarec najboljšega vina. Tone já in pije, povodne deklice pa plešejo okrog njega in mu pojó tolikanj lepó, da je vest očaran.

Ko se okrepča, vedejo ga v velikansko biserno dvorano. Tukaj so velike biserne orgije, ki se takó lesketajo, da ni moči gledati vanje.

Povodna deklica stopi k njim, odprè studenček, da padajo biserne kaplje na orgije, in čudovito krasna godba se razlega po dvorani. Povodne deklice pa prepevajo milobne svoje pesence.

Povodna deklica stopi k Tonetu, rekoč : »Kaj ne, da je lepó in prijetno pri nas in da ostanéš

tukaj?» — Tone obeta, da ostane pri njih.

Vedejo ga v tretjo dvorano. Tukaj mu je prebresti majhen potok. Povodne deklice ga ljubeznivo vabljo, naj ga prebrede. Zdajci mu zakliče glas iz nasprotne strani: »Ne daj se zavésti in ne hōdi sēm; vrni se rajši k materi, katera je tolikanj jokala po tebi, da je oslepela.«

Tonc se prestraši in zajoka. Lepó prosi povodne deklice, naj ga odvedejo nazaj, odkoder je prišel.

Deklice ga pa zadržujejo in mu obetajo vse, česarkoli si poželi, ako ostane. Ali Tonec se ne da preprositi, temveč le sili, da ga odvêdejo k materi.

Žalostne pravijo povodne deklice: »Rade bi te obdržale in tudi lahko, ako bi hotele; toda mati ima večjo pravico do tebe nego mé. Da pa vsaj nekoliko poravnaš krivico, katero si ji storil, ker si jo ostavil in ker je oslepela zaradi tebe, evo ti dragega kamena, kateri ima tako moč, da izpregleda vsak slepec, kateremu ž njim trikrat potegneš po očéh. Kamen pa izgubi to čarobno moč, kadar količkaj užališ mater svojo. Sedaj pa pojdi, da nekoliko počlješ na postelji.«

Tone sluša povodne deklice in léze. Skoro sladko zaspí. Sanja se mu, kakó operna dobro svojo mater in kakó ga ona ljubeznivo pozdravlja.

Vzbudi se. Pogleda okrog sebe in vidi, da leži na bregu začaranega potoka. Ali kakó se je izpremenil, dokler je spal! Gosta brada mu seza malone do kolen, in zdi se mu, da se je precej postaral; ves je nekako onemogel.

Napoti se domóv. Ko stopa po domači vasi, vidi se mu vse drugačno; tudi sovaščanov ne pozna. Le na konci vasi še spozna rodno hišico katera je pa že na pol podrta.

Čudne misli se mu podé po glavi, in vedno tesneje mu je pri srci. Stopi v kočó. Tukaj ugleda na kupu slame slepo svojo mater. Tonec se ne more vzdržati, da ne bi zajokal; nató poklekne pred mater in jo prosi oproščenja. Mati ga pogladi po lici, ali takoj stresne z roko, ko začuti dolgo brado. »Saj ti nisi moj sin; zakaj moj sin ima lepo gladko lice, ti si pa grd, kosmat; tudi glas ni glas mojega sina. Moj sin je imel čist, tanek glas, kakor srebrna struna.«

Sedaj vzame Tonec dragi kamen iz žepa in potegne ž njim trikrat preko materinih očij. — Stara mati si pomane oči, mrena ji odpade, in zopet vidi, kakor prej.

Kakó je vesela, da je zopet izpregledala!

Bolj še pa je bila vesela svojega sinu, katerega je sedaj zopet spoznala.

Hipoma se raznese po vasi novica, da je Plenkov Tonec zopet doma in da je čudovito ozdravil mater svojo. Zvedelo se je to tudi po vsi deželi, in skoro so prihajali k njemu slepci od vsch strani, da bi jih ozdravil. Kdorkoli je prišel, vsakdo je izpregledal.

Ljudje so mu nanegli blaga in denarja, da je zeló obogatel. Živel je z materjo srečno in zadovoljno. Napravil si je novo hišico in ljubeznivo stregel materi na njene stare dni.

Ko je pa mislil, da ima že vsega dovolj, bil je naposled ošaben in ni hotel več zdraviti ljudij.

Nekega dné pride k njemu slepa starka in ga prosi, naj jo ozdravi. 'Tone jo zapodi, češ da ima že vsega dosti in da se mu ni treba več ukvarjati s slepci.

Ko ga mati pokara in prosi, naj se usmili starke, sune jo od sebe in ji vzame iz rok čarobni kamen, katerega mu je prinesla, da bi ozdravil slepo starko. Mati zaplaka in odide, 'Tone pa pogleda kamen in zapazi, da drži namesto čarobnega kamena košček oglja. Hiti za materjo, da bi mu oprostila, ali glej, tudi njemu se stemni pred očmi — 'Tone je oslepel!

Rad bi dal vse svoje bogastvo, da bi se mogel ozdraviti in zopet dobiti vid, katerega je izgubil po svoji prevzetnosti.

Nekega dné naprosi mater, naj ga vêde k začaranemu potoku. Ko prideta do potoka, priplavajo óne tri povodne deklice in zapojó :

»Spoštuj ti vedno mater in očeta,
Sam Bog plačilo ti za to obeta;
Kdor stariše pa zaničuje,
Sam sebi on nesrečo kuje«.

'Tone zamaknjen posluša to genljivo petje; ko pa povodne deklice izpojó, steče proti njim. Ali zdajci pade v potok in utone.

XV.

O čudovitem povodci.

Pri neki hiši je bilo mnogo otrok. Ker sta jih oče in mati težko živila, rekla sta starejšemu sinu, naj gré kam služiti za pastirja ali hlapca.

Lc-ta qbleče pastirsko rjavo suknjico, dene torbico na rame, prime palico v roko in odide po svetu.

Ko pride že daleč, ugleda na prijaznem gričku ličen gradič. »Tam gotovo rabijo več poslov«, govori sam v sebi; »tja grem«. — Kar prileti ptič kljunač in mu reče: »Deček, skrij me pod suknjico, da me lovci ne ubijejo !« — Prime ga in ga dene pod suknjo. Lovci odidejo. — »Le izpusti me«, oglasi se kljunač; »sedaj sem že varen«. Predno pa odleti, pravi: »To dobroto ti povrnem z zahvalo«.

Mladenič gré dalje. Sedaj pridirja divji zajec, ki ga prosi: »Deček, skrlj me pod suknjico, da me lovci ne ubijejo«. — Mladenič stori takó. Za nekoliko časa pravi zajec: »Sedaj me pa izpusti, varoval se bodem že sam«. — Mladenič ga izpusti, zajec pa mu obeta zahvalo.

Nató prileti divja raca in mu reče: »Deček, skrij me pod suknjico, lovci me zalezujejo; hvaležna ti bodem«.

Mladenič jo skrrije; ko pa lovci odidejo, oglasi se raca: »Sedaj me pa izpusti, varovala se bodem že sama, tebi bodem pa o pravem času hvaležna«.

Mladenič pride v grad. Ker je lačen, prosi najprej jedi, potem se ponudi za pastirja.

V gradu je bivala vdova s tremi hčerami in mnogimi posli. Graščakinja mu pravi: »Drugega dela nimamo, toda ponoči lahko paseš kobilu na povodci, podnevi pa bodeš pomagal vrtnarju«. — Mladenič ostane v gradu.

Prvo noč vède kobilu ob povodci na pašo. Ker je pa utrujen od dolgega pota, ovije povodec okolo roke, leže na travo in zaspi.

Ko se drugo jutro vzbudi, drži le povodec, kobile pa ni nikjer.

Ko je zaman išče nekaj časa, prileti k njemu kljunač in pravi: »Ker si me otel smrti, dolžen sem ti zahvalo. Pojdi s povodcem za menoj. Ondu za plotom bodem razkopaval, in iz zemlje pride bela meglica; ti pa vrzi nanjo povodec, in izpremenila se bode v kobilu. Potlej jo zajahaj in jezdi domov«. — Zgodi se takó, in mladenič jaha vesel domóv.

Ko pride noč, žene zopet ob povodci kobilu na pašo. Ko nekaj časa pase, truden je in zaspan; zato ovije povodec okolo roke, ko ga je močno privezal kobilu za nogo, leže in zadremlje.

Ko se zjutraj vzbudi, zopet drži samó povodec, kobile pa ni nikjer. Kar pridirja iz grmovja zajec in mu pravi: »Ti si me rešil smrti, jaz pa sem ti dolžen zahvalo. Kobilu je v ónem-le grmovji; pojdi z menoj, in kjer pobrskam, dvigne se bela meglica iz zemlje. Ti pa vrzi nanjo povodec, in izpremenila se bode v kobilu. Zajahaj jo in jezdi domóv«. Zgodi se.

Tretjo noč se mu zgodi takisto: ko se vzbudi, zopet ni kobile nikjer. Prileti pa divja raca in mu pravi: »Ti si me otel smrti, dolžna sem ti zahvalo. Pojdi k ónemu tolmunu, v njem je kobilu. Kjer bodem tolkla s perotimi ob vodo, ondu se bode vzdignila bela meglica iz vode, ti pa vrzi nanjo povodec, in izpremenila se bode v kobilu«. — Stori takó in zopet ima kobilu.

Ko jo prižene domóv, čaka ga v hlevu domača najmlajša hčerka in mu pravi: »Tri noči si srečno dopasel, imel si dobre in zveste pomočnike, odslej pa ne bodeš imel nobenega več. Le pojdi sedaj do matere, in ko te vpraša za plačilo, Bog ne daj, da bi zahteval kaj drugega nego povodec, ob katerem si pasel kobilu. To je namreč stvar, s katero se naši materi vse posreči, cesar poželi. Da bode temu konec, zahtevaj óni povodec. Ako dobiš denar, izpremenil bi se v čepinje; ako bi hotel obleko, raztrgala bi se precej ali pa bi ti izginila. S povodcem pa lahko narediš, karkoli si izmisliš. Ako ga vzameš iz žepa, poureseš ž njim in rečeš: ‚Pridi predme lep konj, s cesarsko, vojaško ali kakeršnokoli opravo, takoj ga imaš in lahko zajahaš, kamorkoli te je volja«.

Pastir sluša, gré h gospodinji in pové, da mu je ta posel pretežak, da ne more delati noč in dan. Graščakinja ga nagovarja, naj še ostane v gradu; on pa reče, da ostane samó tedaj, ako mu da drug posel. Vpraša ga za plačilo; on pa pravi: »Drugega ne vzamem, nego povodec, ob katerem sem pasel kobilu«. Graščakinja se dolgo brani, naposled mu ga pa vender vrže in reče:

»Na ga; ker si pa tak, bodem tudi jaz taka, da sedem let ne bodeš govoril drugega, nego: ‚Nemtudum!«. Zajedno ga zapodi od hiše.

Mlajša hčerka prosi mater, naj ga ne podi od hiše in naj mu da drugega dela.

Graščakinja privoli, da ostane, in mu reče, naj pomaga samó na vrtu. Mladenič ostane v gradu.

Ko je nekega dné sam na vrtu, potegne povodec iz žepa, potrese ga in pravi: »Pridi prédme takšen konj, kakeršnega jaha cesar, in v v prav taki opravi«. Zgodi se takó. Mladenič zajaha konja in ga, goni po vrtu. Ker so pa gredice ozke, pohodi s konjem mnogo dragih cvetic in drugih imenitnih rastlin. Vrtnar ga zapodi z vrta. Hkratu pa ga zatoži gospé, katera mladeniča iz nova zapodi iz gradu.

Ko mlajša hčerka to sliši, prosi mater, naj ga še obdrži in mu da drugega dela.

Mladenič ostane, oskrbuje odslej kokoši in donaša drva v kuhinjo.

Mine nekaj let. Sedaj razglasé vse tri grajske gospodičine, da se omože. Pride več snubeev, in starejši dve si izvolita bogata viteza, mlajša pa neče drugega nego nemega hlapca.

Predno se še poročé, vname.se vojska. Tudi onadva viteza, zaročnika starejših hčera, morata na vojsko.

Predno se ločijo, napravijo veliko pojedino, na katero povabijo mnogo prijateljev in vitezov. Pri slovesi da vsaka hči svojemu zaročniku dragocen svilnat robec, na katerega je vsaka sama z zlatimi črkami uvezla svoje ime. Tudi mlajša gospodičina da svojemu ženinu takšen robec.

Sedaj se pomenkujejo, kakó bi odpravili nemega hlapca iz gradu, da bi bil mlajši hčeriizpred očij.

Ko odhajajo na vojsko, pripravijo mu starega, mršavega konja, ki že ni za nobeno rabo, posadé ga nanj in odrinejo na vojsko. Mislili so, da s konjem vred pogine kje na poti.

Ko so vitezi že daleč od gradu, zapazijo, da hlapca ni več za njimi. Razveselé se, misleč, da je kje poginil v jarku.

Resnično pa ni bilo takó. Ker je minilo takrat ravno sedem let, odkar ga je zaklela graščakinja, izpremenil se je hlapec v jako lepega mladeniča. Potrese povodec in zahteva, da pride takšen konj, kakeršne imajo óni vitezi, z ravno takovo opravo. Potem se preobleče, zajaha konjiča in jezdi ž njim na vojsko.

Vojska se je že pričela, ko prijaha na bojišče. Ondu vidi med palimi vojniki tudi zaročnika starejše grajske hčere; nezavesten leži na tleh, ranjen v roko. Mladenič razjaha in mu obeže rano z ónim svilnatim robcem, katerega mu je dala mlajša gospodičina v spomin.

Vojska je končana, in vitezi se odpravljajo domóv, med njimi tudi óni, kateremu je mladenič obezal rano na roki.

V gradu napravijo velike gosti, da praznujejo srečno vrnitev. Starejši dve hčeri se veselita, da sta se vrnila njiju zaročnika; mlajšo pa vse zasmehuje in zbada, rekoč: »Izgubil se nam je žc na poti v vojsko; ostal je menda s kljusetom kje v jarku«.

Hipoma ugledajo v dalji lepega jezdeca, ki hitro jaha proti gradu.

Ko prijaha v grad, ne spozna ga nihčc; vitezi pripovedujejo, da so ga videli v vojski, kakó je hlabro sekal na desno in na levo.

Mladenič pa veli ónemu vitezu, ki ima obezано roko, naj pokaže robec, s katerim mu je rana ovita.

Oni odveže rano, mladenič pa vzame robec in ga pokaže mlajši hčeri. Ta précej spozna robec, katerega je dala svojemu ženinu, predno je šel na vojsko.

Nekoliko dnij pozneje se je praznovala imenitna svatba v gradu, na katero so bili povabljeni vitezi in graščaki od blizu in daleč.

Slavile so se namreč poroke vseh treh grajskih gospodičin; izmed ženinov pa je bil ženin mlajše hčerc najlepši.

XVI.

O zlatih jabolkih.

Oče in mati sta imela tri sinove. Prebivali so v lični hišici, poleg katere je bil vrt, kjer so zorela zlata jabolka. Ko so že dozorevala, izgubilo se je vsako noč jedno. Kdo jih je hodil krast, tega niso mogli dognati. Oče reče sinovom, naj jih gré vsako noč jeden stražit.

Prvo noč pošlje starejšega. Mati mu speče potvico, oče pa mu da bokal vina, da bi se krepčal ponoči in ne zaspal.

Ko se naredi noč, gré starejši sin na vrt, séde pod jablano, najé se in napije, potem zadremlje in spi trdno vso noč.

Ko pride zjutraj oče na vrt in prešteje jabolka, vidi, da je, kakor po navadi, jednega menj. »Slabo si stražil«, krega ga oče, »ko je zopet izginilo jedno jabolko«.

Drugi večer pošlje oče srednjega sina na vrt. Tudi temu speče mati potvico, oče pa mu da vina s seboj, da bi ložc bedél ponoči.

Ko pride srednji sin na vrt, séde, pojé in popije, kar ima, potem pa zadremlje in spi vso noč.

Drugo jutro, ko pride oče pogledat na vrt, izginilo je zopet jedno jabolko.

»Vidva mi že več ne bodeta stražila mojih jabolk!« jezi se oče. — In mlajši sin pravi: »Oče, nocoj pojdem jaz na vrt; videli bodete, kakó ga ujamem tatu, ki nam krače jabolka«.

»Še onadva nista opravila ničesar, kamoli bodeš ti!« pravi oče.

Ko se stori noč, vzame mlajši sin nekoliko črnega kruha in vode s seboj, vrže puško čez rame in gré na vrt. Tukaj séde pod jablano, nabaše puško in opreczuje na tatu.

Okolo polnoči prileti črn ptič, krokar, naravnost na jablano. Mladenič pomeri in ustrelí. Z drevesa pade jabolko in pič, ki se pa takoj zopet pobere in odleti v bližnji grad.

Ko pride drugo jutro oče pogledat in prešteje jabolka, zapazi, da zopet ni jednega.

»Sinko, slabo si stražil«, kara ga oče. »Oče, ne jezite se«, pravi mladenič, »dobro sem stražil in tudi videl, kdo hodi krast naša jabolka. O polnoči je priletel črn pič in utrgal jabolko; ustrelil sem, in padla sta nató ptič in jabolko. Ali ptiča sem samó obstrelil, ker se je, kakor bi trenil, zopet pobral in odletel v grad. Ali dobiti ga moram, oče, prej ne odneham«.

Mladenič se res napoti naravnost v grad. Tukaj vpraša, kje imajo tistega ptiča, ki hodi na njih vrt jabolka krast. Povedo mu, da v gradu nimajo nobenega piča. »Imeti ga hočem«, pravi mladenič; »videl sem dobro, kakó je odletel z našega vrta naravnost v vaš grad«. — »Ako bodeš molčal«, pravi mu hišna, »pokažem ti ga. Bolan je in gori leži na postelji ves krvav«. — Hišna ga odvêde v sobo, kjer leži ptič.

»Zakaj si kradel naša jabolka?« pravi mladenič; »sedaj te ubijem zató«.

»Pusti me«, prosi ga ptič; »dam ti zató lep grad z bakrom pokrit«.

»Ničesar mi ne bodeš dal in tudi ničesar ne maram; ubijem te!«

»Dam ti še jeden grad, s srebrom pokrit, samó da me pustiš živega«, deje ptič.

Ali mladenič se le ne méni za obetane gradove, temveč mu še vedno preti, da ga ubije.

Ptič ga prosi: »Dam ti še jeden grad, z zlatom pokrit, ako mi ne storiš ničesar žalega«.

Ker se mladenič le ne da pregovoriti, obeta mu še zlat prstan. — »Kadar ga trikrat zasučeš na prstu, imel bodeš, karkoli si izvoliš, jedi in pijače. Ako ga zopet zasučeš, imel bodeš vojakov, kolikor jih bodeš hotel«. Obeta mu tudi zlato kočijo, zlato konjsko vprego in konje, ako ga pusti živega.

Mladenič je zadovoljen, in črni ptič mu da vse, kar mu je obetal.

Mladnič je imel sedaj tri lepe gradove; mimo tega čudodelni prstan, s katerim je dobil, karkoli je hotel.

Nekega dne pa pride njegov sosed, ki je imel ondu blizu svoj grad, z vojaki pred njega domovje in navali na grad. Mladenič se jih nič kaj ne ustraši, temveč zasuče prstan na roki in pravi, naj pride toliko vojakov, kolikor je sovražnih. Zgodi se takó. Ali njegova vojska je preslaba, sovražniki zmagujejo. Zasuče drugič prstan in pravi, naj pride še jedenkrat toliko vojakov. Tudi to

se zgodi, toda vedno še ne morejo zapoditi sovražnikov od gradu. Zasuče prstan tretjič in pravi, naj jih pride desetkrat toliko. Sedaj šele se mu posreči, da jih zmaga.

Ko naposled pobegnejo, zapreže in se pelje domov k očetu in materi. Domačini ga ne spoznajo. Prosi, da bi smel prenočiti pri njih. Branijo se, češ, da so ubožni in da nimajo prikladnega ležišča za takega gospoda. Ko pa óni pravi, da je zadovoljen, samó da bode pod streho, vzprejmó ga.

Pomenkujé se to in óno, potožijo mu, da so izgubili pred nekaj leti najmlajšega sina in da ne vedó, kam bi bil prešel. — »Ali bi ga šc spoznali, ko bi sedaj prišel ?« vpraša tujec. — »Kakó ga ne bi spoznali«, odgovoré mu; »ako ne po drugem, poznali bi ga po tem, da nima jednega prsta na roki«.

Nató sname tujec rokavice z rok, in roditelji spoznajo svojega sina.

Vprašajo ga, kaj bi hotel večerjati; ali on jim odgovori: »Nič ne skrbite za to«. Zasuče trikrat prstan na roki, in miza je polna najslastnejših jedil in pijač.

Pili so in jedli in bili dobre volje; celó meni so dali nekoliko pit, da imam še sedaj moker jezik.